

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öğretmenleri Tarafından Algılanan Akran İlişkilerinin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

İlkay GÖKTAŞ¹ , Hülya GÜLAY OGELMAN² , Beyzanur OK³

Öz

Araştırmanın amacı, güncel yaşam koşullarında okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri değişkenlerinin (olumlu sosyal davranış, korkulu-kaygılı davranış, dışlanma, saldırganlık, asosyal davranış, aşırı hareketlilik) demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, okul türü) açısından ele alınmasıdır. Araştırmanın örneklem grubunda, 174 kız, 183 erkek olmak üzere 357 çocuk yer almaktadır. Araştırmada, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre aşırı hareketlilik ve saldırganlık düzeylerinde cinsiyetler arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Aşırı hareketlilik ve saldırganlık değişkenlerinde erkek çocuklarının puan ortalamasının kız akranlarına göre daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Araştırmada yer alan altı akran ilişkisi değişkeninin ikisinde cinsiyetler arasında farklılık bulunurken dördünde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Araştırmada yer alan altı akran ilişkisi (olumlu sosyal davranış, korkulu-kaygılı davranış, dışlanma, saldırganlık, asosyal davranış, aşırı hareketlilik) değişkeninin tamamında, 4, 5 ve 6 yaş grupları çocuklar arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Tüm akran ilişkisi değişkenlerinde en yüksek puan ortalamaları 4 yaşa, en düşük puan ortalamaları 6 yaşa aittir. Araştırma kapsamında ele alınan akran ilişkisi değişkenlerinin tamamında özel anaokuluna devam eden çocukların puan ortalamalarının, anasınıfı ve bağımsız anaokuluna devam eden çocuklara göre daha yüksek olarak belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Akran ilişkileri, okul öncesi dönemdeki çocuklar, cinsiyet, yaş, okul türü..

Geliş: 3 Ocak 2024, **Kabul:** 9 Mayıs 2024, **Yayın:** 25 Haziran 2024

Examination of Peer Relationships Perceived by Teachers of Preschool Children According to Demographic Variables

Abstract

The aim of the study was to examine peer relationship variables (prosocial behavior, anxiety-fearful behavior, exclusion, aggression, asocial behavior, hyperactivity) of preschool children in current living conditions in terms of some demographic variables (gender, age and school type). The sample group of the study consisted of 357 children (174 girls and 183 boys). The descriptive survey model was used in the study. According to the results of the study, a significant difference was found between genders in hyperactivity and aggression levels. The mean scores of boys for hyperactivity and aggression variables were higher than those of their female peers. In one of the two peer relationship variables, in which there was a significant difference by gender, girls had higher scores in one (prosocial behavior) and boys had higher scores in the other (hyperactivity). While there was a difference between genders in two of the six peer relationship variables in the study, there was no significant difference in four variables. In all six peer relationship variables (prosocial behavior, anxiety-fearful behavior, exclusion, aggression, asocial behavior and hyperactivity), a significant difference was found between children in the 4, 5 and 6 age groups. In all peer relationship variables, the highest mean scores belonged to 4-years old and the lowest mean scores belonged to 6-year-olds. In all peer relationship variables considered within the scope of this research, the mean scores of children attending private kindergartens were higher than those of kindergartens attached to primary schools and independent kindergartens.

Keywords: Peer relationships, preschool children, gender, age, school type.

Received: 3 January 2024, **Accepted:** 9 May 2024, **Published:** 25 June 2024

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Vezirköprü Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Samsun, Sorumlu Yazar, ilkay.goktas@omu.edu.tr,

² Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD, Sinop, ogelman@sinop.edu.tr

³ Sinop Üniversitesi, beyznurok@hotmail.com

Atf: Göktas, İ., Ogelman, H. G., & Ok, B. (2024). Okul öncesi dönem çocuklarının öğretmenleri tarafından algılanan akran ilişkilerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 1-14. <https://doi.org/10.47479/ihed.1413866>

© İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi. This is an open-access article under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Giriş

Akran ilişkileri benzer yaş grubu ve gelişim düzeyindeki kişiler arasındaki olumlu ve/veya olumsuz deneyimleri içeren bir etkileşim sürecidir. Akran ilişkileri yaşamın ilk yıllarından itibaren başlayan ve sürekliliği olan bir sosyal süreçtir (Gülay, 2011). Yarışma, memnuniyet, yakınlık, rekabet, uzlaşma, anlaşmazlık gibi çeşitli unsurları bulunan akran ilişkileri, her yaş grubu için farklı anlamlara sahiptir. Okul öncesi dönemdeki çocukların gelişimsel görevleri arasında akran ilişkilerinin gelişmesi yer almaktadır. Olumlu akran ilişkileri beraberinde tüm gelişim alanlarında da ilerleme sağlayacaktır (Hanish vd., 2023). Küçük çocuklar, akran ilişkileri sayesinde kendilerini tanımakta, sosyal yaşamla, kültürle ilgili önemli deneyimler elde etmektedirler (Wang vd., 2021). Yapılan araştırmalar, akran ilişkilerinin çocukların öz düzenleme becerilerini etkilediğini ve bireyin çocukluktan ergenliğe kadar sağlıklı gelişimi için büyük önem taşıdığını göstermektedir (Lecce vd., 2019; Rubin vd., 2006; Stenseng vd., 2015). Akran ilişkilerinin öz düzenleme, öz yeterlilik gibi beceriler üzerindeki olumlu etkilerinin yanı sıra akademik beceriler ve matematik başarıları üzerinde de etkileri bulunmaktadır (Chen, 2008; Delay vd., 2016; Li vd., 2020). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri kısa ve uzun vadedeki etkileri nedeni ile önem taşır. Okul öncesi dönemde akran zorbalığı gibi yaşanacak sorunların aynı dönemde akran reddi, kaygı, depresyon gibi içe dönük davranış sorunları ile ilişkili olabileceği belirtilmektedir (Gazelle ve Ladd, 2003). Akranlarıyla çeşitli sorunlar yaşayan küçük çocukların sonraki yıllarda uyum sorunları yaşayabildiği belirtilmektedir (Shin vd., 2016). Dinçer vd. (2019) düşük sosyal beceriye sahip çocukların yalnız kalmak isteme, fiziksel olarak akranlarını zorlama, akran reddi, akranlarını şikâyet etme gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmektedirler. Benzer şekilde başka bir araştırma da çocukların dışlanmışlık puanları arttıkça dikkat puanı ve davranış düzenleme puanlarının azaldığı belirtilmektedir (Pazarbaşı ve Esin Cantez, 2019). Dikkat puanının azalması yürütücü işlev becerilerini de olumsuz etkilemektedir (Willcutt, vd., 2005). Çocuklarda çalışma belleği ve yürütücü işlev gelişimi akranlar ile yaşanan deneyimlere duyarlı bulunmuştur (Lecce vd., 2019). Görüldüğü gibi okul öncesi dönemdeki akran ilişkileri gerek yaşamın ilk yıllarını gerekse sonraki yılları etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Dolayısıyla küçük çocukların akran ilişkilerinin çok boyutlu incelenmesi, akran ilişkilerini etkileyen değişkenlerin ortaya konulması gelişimi anlayabilmek adına önem taşımaktadır.

Akran ilişkilerini etkileyen çok sayıda değişken bulunmaktadır. Mizaç, aile değişkenleri, bireysel farklılıklar, demografik değişkenler, öğretmen ve okulla ilgili değişkenler bu unsurlar arasında yer almaktadır (Elicker vd., 2016; Sönmez ve Ahmetoğlu, 2019; Swit vd., 2023). Bu çalışmada 4-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri demografik değişkenlerden cinsiyet, yaş ve okul türüne göre ele alınmaktadır. Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarını konu alan akran ilişkileri çalışmaları son yıllarda artış göstermiştir. Örnek olarak Ezmeci vd. (2020) 36-72 aylık çocukların oyun etkinliklerinde birbirlerine karşı saldırgan davranışlar sergilemelerinin yanı sıra iş birlikçi oyun davranışlarının da ortaya çıktığını ifade etmektedir. Gün ve Gültekin Akduman (2022), okul öncesi dönemdeki çocukların akran zorbalığı davranışları ile psikolojik durumları arasındaki ilişkiyi incelemiş, çalışma sonucunda; çocukların sahip oldukları psikolojik sağlamlık düzeyleri ile akran zorbalığı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bir başka çalışma da ise 5-6 yaş grubu mülteci/mülteci olmayan çocukların akranları ile ilişkileri ve okula uyum süreçlerini incelenmiş, Mülteci olan çocukların mülteci olmayan çocuklara oranla akranlarına karşı daha fazla saldırgan ve asosyal davranış gösterdikleri, akranları tarafından daha çok dışlandıkları ve korkulu-kaygılı davranış durumlarında artışların meydana geldiği belirtilmiştir. Mülteci olmayan çocukların mülteci çocuklara göre daha fazla başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış sergiledikleri ifade edilmiştir. Tanrıku vd. (2021), okul öncesi öğretmenleri ile yapmış olduğu çalışmada akranlar arasında devlet okullarındaki çocuklar arasında özel okullardaki çocuklardan daha fazla fiziksel zorbalık davranışları görüldüğü, sözlü zorbalık davranışlarında ise okul türünün etkili olmadığını belirtmiştir. Ayrıca sınıf mevcudunun, sınıftaki kız ve erkek çocuk sayısının akran zorbalığı ile bir ilişkisinin olmadığı saptanmıştır. Yıldırım (2022) oyun temelli eğitimin okul öncesi dönem çocuklarının akranları ile ilişkileri üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu belirtmiştir. Türkiye’de okul öncesi dönemdeki çocukların akran ilişkilerinin demografik değişkenlere göre incelendiği çalışmalar da gerçekleştirilmiştir (Altay ve Güre, 2012; Avcı vd., 2019; Erten Sarıkaya, 2012; Gülay Ogelman, 2018; Gür vd., 2015; Gürleyik ve Gözün Kahraman, 2019; Salı, 2014; Solak Arabacı ve Demircioğlu, 2019; Uluyurt, 2012; Uygun ve Kozikoğlu, 2019; Yaşar Ekici, 2015). Yapılan çalışmaların yanı sıra değişen yaşam koşulları (COVID 19 ve etkileri, tek çocuklu ailelerdeki artış, büyük şehirlerdeki yaşam koşulları vb.) ve demografik çalışmaların sonuçlarının çeşitlilik göstermesinden ötürü bu tür çalışmaların yapılması, güncel durumun ortaya konulması açısından önem taşıyabilmektedir. Dolayısıyla alan yazına güncel bilgilerin sunulabileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, güncel yaşam koşullarında okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri değişkenlerinin (olumlu sosyal davranış, korkulu-kaygılı davranış, dışlanma, saldırganlık, asosyal davranış, aşırı hareketlilik) bazı demografik değişkenler açısından ele alınmasıdır. Araştırmanın alt amaçları şu şekilde ifade edilebilir:

1. Güncel yaşam koşullarında çocukların akran ilişkileri değişkenleri (olumlu sosyal davranış, korkulu-kaygılı davranış, dışlanma, saldırganlık, asosyal davranış, aşırı hareketlilik), cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
2. Güncel yaşam koşullarında çocukların akran ilişkileri değişkenleri (olumlu sosyal davranış, korkulu-kaygılı davranış, dışlanma, saldırganlık, asosyal davranış, aşırı hareketlilik), yaş gruplarına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

3. Güncel yaşam koşullarında çocukların akran ilişkileri değişkenleri (olumlu sosyal davranış, korkulu-kaygılı davranış, dışlanma, saldırganlık, asosyal davranış, aşırı hareketlilik), okul türlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, araştırma modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2015) betimsel tarama modellerinde kişi, olgu durumların var olduğu şekliyle belirlenmesinin amaçlandığını ifade etmektedir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada örneklem grubu belirleme sürecinde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit rastgele örnekleme yöntemi, evrende yer alan örnekleme birimlerinin seçilme olasılıklarının birbirinden bağımsız ve bu birimlerin eşit seçilme şansına sahip olduğu örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2019). Çalışma grubunda yer alan çocuklar Samsun'da okul öncesi eğitime devam eden, herhangi bir özel gereksinim tanısı bulunmayan 4-6 yaş grubu arasındaki çocuklardır. Örneklem grubunun demografik değişkenlerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. Çocukların demografik değişkenlerine ilişkin betimsel istatistikler.

		N	%
Cinsiyet	Erkek	183	51.3
	Kız	174	48.7
	Toplam	357	100.0
Yaş	6 yaş	180	50.4
	5 Yaş	117	32.8
	4 Yaş	60	16.8
	Toplam	357	100.0
Okul Türü	İlkokula Bağlı Anasınıfı	164	45.9
	Özel Anaokulu	117	32.8
	Bağımsız Anaokulu	76	21.3
	Toplam	357	100.0

Araştırmanın örneklem grubunda, 183 erkek (%51.3), 174 kız (%48.7) olmak üzere 357 çocuk yer almaktadır. Altı yaş grubundan 180 (%50.4), 5 yaş grubundan 117 (%32.8), 4 yaş grubundan 60 çocuk (%16.8) bulunmaktadır. Çocukların 164'ü (%45.9) ilkokula bağlı anasınıflarına, 76'sı (%21.3) bağımsız anaokullarına ve 117'si (%32.8) özel anaokullarına devam etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu ile çalışma grubunun özelliklerini ortaya çıkarmak, grubu daha iyi tanıyabilmek ve çalışma üzerinde etkisi olabilecek kişisel bilgileri toplayabilmek amaçlanmaktadır. Formda çocukların cinsiyet, yaş, devam ettiği okul türü demografik bilgileri yer almaktadır.

Ladd Profilet Çocuk Davranış Ölçeği

Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği 1996 yılında öğretmenlerden alınan bilgiler doğrultusunda okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir (Ladd ve Profilet, 1996). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Gülay (2008) tarafından yapılmıştır. Ölçek, okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinde saldırgan davranış, aşırı hareketlilik, olumlu sosyal davranış, asosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma gibi çeşitli değişkenleri içine alan 6 alt ölçekten meydana gelmektedir (Ladd ve Profilet, 1996 Akt. Gülay, 2008). Ölçekte yer alan saldırgan davranış değişkeni, akranlar arasındaki sözel ve fiziksel saldırganlıkları; aşırı hareketlilik değişkeni, okul öncesinde ortaya çıkan davranış örneklerinin yanında okula uyum problemlerini; olumlu sosyal davranış, akranlar arasındaki iş birliği kurma, yardımlaşma, empatik düşünme gibi davranışları kapsamaktadır. Asosyal davranış, dışlanma ve korkulu-kaygılı davranış durumu ise çekingen davranış kapsamında ele alınmıştır. Asosyal davranış değişkeni, akran etkileşimlerinden uzak kalma sonucunda ortaya çıkan yalnız olma durumunu; dışlanma değişkeni, akranlar tarafından kabul edilmeme sonucu dışlanmayı ve akran ortamlarından uzaklaşmayı; korkulu-kaygılı davranış değişkeni ise akran ortamlarında çocukların farklı olaylarla karşılaşmaları halinde ağlama, korkma gibi tepkileri kapsamaktadır (Gülay, 2008). Öğretmenlerin ölçeği nasıl dolduracakları ile ilgili açıklamalar ölçeğin başında yer almakta, maddelerin değerlendirilmesinde Uygun değil (0 puan), Bazen uygun (1 puan) ve Tamamen uygun (2 puan) ifadeleriyle yapılmaktadır. Alt ölçekler kendi içinde değerlendirilir ve alt ölçeklerde ortaya çıkan toplam puan sonucu o ölçeğe ait davranışın ortaya çıkma sıklığını ifade etmektedir. Bu ölçeğin uygulanması için özel bir eğitim gerekmemektedir fakat öğretmenlerin çocuk hakkında detaylı bir bilgiye sahip olması çalışmanın güvenilirliği açısından önemli bir yere sahiptir.

(Gülay, 2008). Yedi maddeli saldırgan davranış alt ölçeğinin iç tutarlılık kat sayısı 0.89, 4 maddeli aşırı hareketlilik alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .88, 10 maddeli olumlu sosyal davranış alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı ise 0.92'dir. Yedi maddeli asosyal davranış alt ölçeğinin iç tutarlılık kat sayısı 0.87'dir, 7 maddeli dışlanma alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı 0.94, 9 maddeli korkulu-kaygılı davranış alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .77'dir. Ölçekte toplam 44 madde yer almaktadır (Ladd ve Profilet, 1996 Akt. Gülay, 2008). Bu araştırma kapsamındaki iç tutarlılık katsayıları şu şekildedir: Olumlu sosyal davranış 0.96, asosyal davranış 0.95, dışlanma 0.96, korkulu kaygılı olma 0.93, aşırı hareketlilik 0.90, saldırganlık 0.95'tir.

Verilerin Toplanması

Araştırma için öncelikle gerekli izinler alınmıştır. Araştırma verileri her çocuk için okul öncesi öğretmenleri tarafından doldurulan ölçme araçları aracılığı ile toplanmıştır. Çalışmaya başlamadan önce öğretmenler çalışma hakkında bilgilendirilmiş, ölçeğin doldurulmasına ilişkin örnek uygulama yapılmıştır. Öğretmenler ortalama 5 aylık tanıma sürecine doğrultusunda formları doldurmuşlardır. Veri toplama süreci üç ay sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 20.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada uygulanacak analizlerin belirlenmesi amacıyla yapılan normallik analizi sonuçlarına Tablo 2.'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Normallik analizi sonuçları.

	Skewness	Kurtosis
Olumlu sosyal davranış	0.044	-0.741
Asosyal	0.684	-0.847
Dışlanma	0.732	-0.835
Kaygılı korkulu	0.680	-0.800
Aşırı hareketlilik	0.481	-0.445
Saldırganlık	0.353	-1.067

Normallik analizi için yapılan analizlerde Skewness değeri .044 ile .732 arasında, Kurtosis değeri ise -1.067 ile -0.445 arasında değiştiği gözlenmiştir. Analizlerde -1.5 ile +1.5 Skewness ve Kurtosis değerleri normal dağılımı göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Analiz sonuçları incelendiğinde verilerin normal dağılım sergilediği söylenebilir.

Veriler normal dağıldığı için parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) tekniği ve İlişkisiz Örneklemeler İçin T-Testi kullanılmıştır. Eğitim durumu için Gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla post-hoc tekniklerinden Bonferroni uygulanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Akran ilişkileri alt boyutlardan alınan puanların cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 3.'te yer almaktadır.

Tablo 3. Akran ilişkileri alt boyutlardan alınan puanların cinsiyete göre t-testi sonuçları.

	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Olumlu Sosyal Davranış	Kız	174	16.1494	6.4718	355	1.410	0.159
	Erkek	183	15.0601	8.0014			
Asosyal	Kız	174	3.5920	4.0115	355	0.251	0.802
	Erkek	183	3.6995	4.0859			
Dışlanma	Kız	174	2.8736	3.7595	355	1.357	0.175
	Erkek	183	3.4098	3.7034			
Kaygılı korkulu	Kız	174	4.6494	5.0726	355	1.597	0.111
	Erkek	183	5.4863	4.8265			
Aşırı hareketlilik	Kız	174	2.7989	2.9030	355	3.036	0.003**
	Erkek	183	3.6721	2.5271			
Saldırganlık	Kız	174	3.5862	3.8000	355	3.988	0.000*
	Erkek	183	5.2350	4.0006			

* p<0.01; ** p<0.05

Çocukların akran ilişkileri incelendiğinde olumlu sosyal davranış puanları [t(355)=1.410, p>0.01], asosyal davranış puanları [t(355)=0.251, p>0.01.], dışlanma puanları [t(355)=1.357, p>0.01] ve kaygılı korkulu davranış puanları [t(355)=1.597, p>0.01] cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bunun yanında aşırı hareketlilik puanları [t(355)=3.036, p<0.01] ve saldırganlık puanları [t(355)=3.988, p<0.01] cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Çocukların aşırı hareketlilik [t(355)=3.036, p<0.05] ve saldırganlık [t(355)=3.988, p<0.01] puanları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek çocukların aşırı hareketlilik puanları (\bar{x} =3.67) kız çocukların aşırı hareketlilik puanlarından (\bar{x} =2.79) daha yüksektir. Erkek çocukların saldırganlık puanları (\bar{x} =5.23) kız çocukların saldırganlık puanlarından (\bar{x} =3.58) daha yüksektir.

Okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri alt boyutlarından aldıkları toplam puanların yaşa göre incelendiği ANOVA testi sonuçları Tablo 4.'te yer almaktadır.

Tablo 4. Okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri alt boyutlarından aldıkları toplam puanların yaşa göre ANOVA testi sonuçları.

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Olumlu sosyal davranış	Gruplar arası	5397.055	2	2698.528	70.204	0.000*
	Gruplar içi	13607.24	354	38.439		
	Toplam	19004.29	356			
Asosyal	Gruplar arası	2293.206	2	1146.603	114.975	0.000*
	Gruplar içi	3530.323	354	9.973		
	Toplam	5823.529	356			
Dışlanma	Gruplar arası	2178.579	2	1089.290	138.283	0.000*
	Gruplar içi	2788.553	354	7.877		
	Toplam	4967.132	356			
Kaygılı korkulu	Gruplar arası	3973.929	2	1986.964	147.156	0.000*
	Gruplar içi	4779.875	354	13.502		
	Toplam	8753.804	356			
Aşırı hareketlilik	Gruplar arası	669.482	2	334.741	58.697	0.000*
	Gruplar içi	2018.826	354	5.703		
	Toplam	2688.308	356			
Saldırganlık	Gruplar arası	1542.521	2	771.260	66.413	0.000*
	Gruplar içi	4111.048	354	11.613		
	Toplam	5653.569	356			

* p<0.01

Okul öncesi dönem çocuklarının olumlu sosyal davranış (p<0.01), asosyal (p<0.01), dışlanma (p<0.01), kaygılı korkulu (p<0.01), aşırı hareketlilik (p<0.01), saldırganlık alt boyutlarından aldıkları toplam puanların yaşa göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir. Akran ilişkilerine göre yaş grupları arasındaki farklılığı belirlemek üzere yapılan analiz sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Akran ilişkileri alt boyutlarından alınan puanların yaşa göre post-hoc Bonferroni testi sonuçları.

	Yaş(I)	Yaş(J)	Ortalama farkı (I-J)	p
Olumlu sosyal davranış	4yaş	5yaş	6.66966 *	0.000*
		6yaş	10.78889 *	0.000*
	5yaş	4yaş	-6.66966 *	0.000*
		6yaş	4.11923 *	0.000*
	6yaş	4yaş	-10.78889 *	0.000*
		5yaş	-4.11923 *	0.000*
Asosyal	4yaş	5yaş	4.19103 *	0.000*
		6yaş	7.00000 *	0.000*
	5yaş	4yaş	-4.19103 *	0.000*
		6yaş	2.80897 *	0.000*
	6yaş	4yaş	-7.00000 *	0.000*
		5yaş	-2.80897 *	0.000*
Dışlanma	4yaş	5yaş	4.21410 *	0.000*
		6yaş	6.85000 *	0.000*
	5yaş	4yaş	-4.21410 *	0.000*
		6yaş	2.63590 *	0.000*
	6yaş	4yaş	-6.85000 *	0.000*
		5yaş	-2.63590 *	0.000*
Kaygılı korkulu	4yaş	5yaş	5.22051 *	0.000*
		6yaş	9.14444 *	0.000*
	5yaş	4yaş	-5.22051 *	0.000*
		6yaş	3.92393 *	0.000*
	6yaş	4yaş	-9.14444 *	0.000*
		5yaş	-3.92393 *	0.000*
Aşırı hareketlilik	4yaş	5yaş	1.87906 *	0.000*
		6yaş	3.67778 *	0.000*
	5yaş	4yaş	-1.87906 *	0.000*
		6yaş	1.79872 *	0.000*
	6yaş	4yaş	-3.67778 *	0.000*
		5yaş	-1.79872 *	0.000*
Saldırganlık	4yaş	5yaş	3.74573 *	0.000*
		6yaş	5.80000 *	0.000*
	5yaş	4yaş	-3.74573 *	0.000*
		6yaş	2.05427 *	0.000*
	6yaş	4yaş	-5.80000 *	0.000*
		5yaş	-2.05427 *	0.000*

* p<0.01

Akran ilişkilerine göre yaş grupları arasındaki farklılığı belirlemek üzere yapılan post-hoc analiz sonuçlarına bakıldığında, 4 yaş çocuklarının ($\bar{X}=23.2167$) olumlu sosyal davranış puanları, 5 yaş çocuklarından ($\bar{X}=16.5470$) ve 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=12.4278$) daha yüksektir ($p<0.01$). Beş yaş çocuklarının ($\bar{X}=16.5470$) olumlu sosyal davranış puanları 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=12.4278$) daha yüksektir ($p<0.01$).

Dört yaş çocuklarının ($\bar{X}=8.5500$) asosyal davranış puanları, 5 yaş çocuklarından ($\bar{X}=4.3590$) ve 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=1.5500$) daha yüksektir ($p<0.01$). Beş yaş çocuklarının ($\bar{X}=4.3590$) asosyal davranış puanları 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=1.5500$) daha yüksektir ($p<0.01$).

Dört yaş çocuklarının ($\bar{X}=7.9833$) dışlanma puanları, 5 yaş çocuklarından ($\bar{X}=3.7692$) ve 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=1.1333$) daha yüksektir ($p<0.01$). Beş yaş çocuklarının ($\bar{X}=3.7692$) dışlanma puanları 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=1.1333$) daha yüksektir ($p<0.01$).

Dört yaş çocuklarının ($\bar{X}=11.4000$) kaygılı korkulu davranış puanları, 5 yaş çocuklarından ($\bar{X}=6.1795$) ve 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=2.2556$) daha yüksektir ($p<0.01$). Beş yaş çocuklarının ($\bar{X}=6.1795$) kaygılı korkulu davranış puanları 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=2.2556$) daha yüksektir ($p<0.01$).

Dört yaş çocuklarının ($\bar{X}=5.7167$) aşırı hareketlilik puanları, 5 yaş çocuklarından ($\bar{X}=3.8376$) ve 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=2.0389$) daha yüksektir ($p<0.01$). Beş yaş çocuklarının ($\bar{X}=3.8376$) aşırı hareketlilik puanları 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=2.0389$) daha yüksektir ($p<0.01$).

Dört yaş çocuklarının ($\bar{X}=8.5833$) saldırganlık puanları, 5 yaş çocuklarından ($\bar{X}=4.8376$) ve 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=2.7833$) daha yüksektir ($p<0.01$). Beş yaş çocuklarının ($\bar{X}=4.8376$) saldırganlık puanları 6 yaş çocuklarından ($\bar{X}=2.7833$) daha yüksektir ($p<0.01$).

Okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri alt boyutlarından aldıkları toplam puanların okul türüne göre incelendiği ANOVA testi sonuçları Tablo 6.'da yer almaktadır.

Tablo 6. Okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri alt boyutlarından aldıkları toplam puanların okul türüne göre ANOVA testi sonuçları.

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Olumlu sosyal davranış	Gruplar arası	10093.82	2	5046.908	200.506	0.000*
	Gruplar içi	8910.476	354	25.171		
	Toplam	19004.29	356			
Asosyal	Gruplar arası	4223.169	2	2111.585	467.083	0.000*
	Gruplar içi	1600.360	354	4.521		
	Toplam	5823.529	356			
Dışlanma	Gruplar arası	3834.807	2	1917.404	599.440	0.000*
	Gruplar içi	1132.324	354	3.199		
	Toplam	4967.132	356			
Kaygılı korkulu	Gruplar arası	6907.563	2	3453.781	662.231	0.000*
	Gruplar içi	1846.241	354	5.215		
	Toplam	8753.804	356			
Aşırı hareketlilik	Gruplar arası	1191.670	2	595.835	140.933	0.000*
	Gruplar içi	1496.638	354	4.228		
	Toplam	2688.308	356			
Saldırganlık	Gruplar arası	2708.351	2	1354.175	162.765	0.000*
	Gruplar içi	2945.218	354	8.320		
	Toplam	5653.569	356			

* $p<0.01$

Okul öncesi dönem çocuklarının olumlu sosyal davranış ($p<0.01$), asosyal ($p<0.01$), dışlanma ($p<0.01$), kaygılı korkulu ($p<0.01$), aşırı hareketlilik ($p<0.01$), saldırganlık alt boyutlarından aldıkları toplam puanların okul türüne göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir.

Akran ilişkilerine göre okul türleri arasındaki farklılığı belirlemek üzere yapılan analiz sonuçları Tablo 7.'de yer almaktadır.

Tablo 7. Akran ilişkileri alt boyutlarından alınan puanların okul türüne göre post-hoc Bonferroni testi sonuçları.

	Okul türü (I)	Okul türü (J)	Ortalama farkı (I-J)	p
Olumlu sosyal davranış	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	10.57942 *	0.000*
		Bağımsız anaokulu	12.57557 *	0.000*
	İlkokula bağlı anasınıfı	Özel anaokulu	-10.57942 *	0.000*
Asosyal	Bağımsız anaokulu	Bağımsız anaokulu	1.99615 *	0.017**
		Özel anaokulu	-12.57557 *	0.000*
	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	-1.99615 *	0.017**
Dışlanma	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	7.36533 *	0.000*
		Bağımsız anaokulu	7.24370 *	0.000*
	İlkokula bağlı anasınıfı	Özel anaokulu	-7.36533 *	0.000*
Kaygılı korkulu	Bağımsız anaokulu	Bağımsız anaokulu	-0.12163	0.919
		Özel anaokulu	-7.24370 *	0.000*
	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	0.12163	0.919
Aşırı hareketlilik	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	7.09980 *	0.000*
		Bağımsız anaokulu	6.70603 *	0.000*
	İlkokula bağlı anasınıfı	Özel anaokulu	-7.09980 *	0.000*
Saldırganlık	Bağımsız anaokulu	Bağımsız anaokulu	-0.39377	0.285
		Özel anaokulu	-6.70603 *	0.000*
	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	0.39377	0.285
Aşırı hareketlilik	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	9.67360 *	0.000*
		Bağımsız anaokulu	8.58727 *	0.000*
	İlkokula bağlı anasınıfı	Özel anaokulu	-9.67360 *	0.000*
Saldırganlık	Bağımsız anaokulu	Bağımsız anaokulu	-1.08633 *	0.003**
		Özel anaokulu	-8.58727 *	0.000*
	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	1.08633 *	0.003**
Saldırganlık	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	4.14973 *	0.000*
		Bağımsız anaokulu	2.93567 *	0.000*
	İlkokula bağlı anasınıfı	Özel anaokulu	-4.14973 *	0.000*
Saldırganlık	Bağımsız anaokulu	Bağımsız anaokulu	-1.21406 *	0.000*
		Özel anaokulu	-2.93567 *	0.000*
	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	1.21406 *	0.000*
Saldırganlık	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	5.88826 *	0.000*
		Bağımsız anaokulu	5.82344 *	0.000*
	İlkokula bağlı anasınıfı	Özel anaokulu	-5.88826 *	0.000*
Saldırganlık	Bağımsız anaokulu	Bağımsız anaokulu	-0.06483	0.987
		Özel anaokulu	-5.82344 *	0.000*
	Özel anaokulu	İlkokula bağlı anasınıfı	0.06483	0.987

*p<0.01, ** p<0.05

Akran ilişkilerine göre okul türleri arasındaki farklılığı belirlemek üzere yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında, Özel anaokuluna devam eden çocukların (\bar{x} =23.1282) olumlu sosyal davranış puanları, ilkokula bağlı anasınıfındaki (\bar{x} =12.5488) ve bağımsız anaokulundaki çocuklardan (\bar{x} =10.5526) daha yüksektir ($p<0.01$). İlkokula bağlı anasınıfındaki çocukların (\bar{x} =12.5488) olumlu sosyal davranış puanları bağımsız anaokulundaki çocuklardan (\bar{x} =10.5526) daha yüksektir ($p<0.05$).

Özel anaokulundaki çocukların (\bar{x} =8.5726) asosyal davranış puanları, ilkokula bağlı anasınıfındaki çocuklardan (\bar{x} =1.2073) ve bağımsız anaokulundaki çocuklardan (\bar{x} =1.3289) daha yüksektir ($p<0.01$).

Özel anaokulundaki çocukların (\bar{x} =7.8376) dışlanma puanları, ilkokula bağlı anasınıfındaki çocuklardan (\bar{x} =0.7378) ve bağımsız anaokulundaki çocuklardan (\bar{x} =1.1316) daha yüksektir ($p<0.01$).

Özel anaokulundaki çocukların (\bar{x} =11.3504) kaygılı korkulu davranış puanları, ilkokula bağlı anasınıfındaki çocuklardan (\bar{x} =1.6768) ve bağımsız anaokulundaki çocuklardan (\bar{x} =2.7632) daha yüksektir ($p<0.01$). Bağımsız anaokulundaki çocukların (\bar{x} =2.7632) kaygılı korkulu davranış puanları, ilkokula bağlı anasınıfındaki çocuklardan (\bar{x} =1.6768) daha yüksektir ($p<0.05$).

Özel anaokulundaki çocukların (\bar{x} =5.7778) aşırı hareketlilik puanları, ilkokula bağlı anasınıfındaki çocuklardan (\bar{x} =1.6280) ve bağımsız anaokulundaki çocuklardan (\bar{x} =2.8421) daha yüksektir ($p<0.01$). Bağımsız anaokulundaki çocukların (\bar{x} =2.8421) aşırı hareketlilik puanları, ilkokula bağlı anasınıfındaki çocuklardan (\bar{x} =1.6280) daha yüksektir ($p<0.01$).

Özel anaokulundaki çocukların (\bar{x} =8.3761) saldırganlık puanları, ilkokula bağlı anasınıfındaki çocuklardan (\bar{x} =2.4878) ve bağımsız anaokulundaki çocuklardan (\bar{x} =2.5526) daha yüksektir ($p<0.01$).

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinin bazı demografik değişkenlere göre incelendiği bu çalışmanın sonuçlarına göre saldırganlık ve aşırı hareketlilik düzeylerinde cinsiyetler arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Saldırganlık ve aşırı hareketlilikte erkek çocuk puanlarının ortalamasının kız akranlarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada yer alan altı akran ilişkisi değişkeninin ikisinde cinsiyetler arasında farklılık bulunurken dördünde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ancak asosyal davranış, dışlanma, korkulu-kaygılı olma ve saldırganlık düzeylerinde erkek çocukların puan ortalamalarının kızlardan daha yüksek olduğu, olumlu sosyal davranış değişkeninde de kız çocukların puan ortalamalarının erkek çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Gözün Kahraman ve Derdiyok (2023) öğretmenlerin karşılaştıkları davranış sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşlerini inceledikleri araştırmalarında başka pek çok değişkenin yanında çocuğun cinsiyetinin de etkili olduğunun düşünüldüğünü belirtmektedirler. Öğretmenler erkek çocuklarda kız çocuklarından daha fazla davranış sorunları görüldüğünü belirtmişlerdir. Bununla birlikte araştırmada puan ortalamalarından ve anlamlı farklılık gösteren değişkenlerden yola çıkarak, kızların olumlu akran ilişkileri değişkeni, erkeklerin olumsuz akran ilişkileri değişkenleri ile ilişkili görülmeleri toplumsal cinsiyet algılarının bir sonucu olabilir. Şöyle ki, kız çocuklarından uyumlu, iş birlikçi, sakin olmaları beklenirken erkek çocuklarının hareketli, enerjik beklenebilmekte, saldırganlık gibi davranışlar erkek çocuklar için kızlara göre daha kabul edilebilir olmaktadır (Bandura, 1977; Rose ve Rudolph, 2006). Hormonal yapı gibi fizyolojik farklılıkların yanı sıra kültürün getirmiş olduğu toplumsal cinsiyet algısının çocuk yetiştirme tutumlarını dolayısıyla erkek ve kızlarda akran ilişkileri ile ilgili farklılıkların olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra sonuçlar, alan yazındaki bazı çalışmalarla örtüşmektedir. Örnek olarak Uygun ve Kozikoğlu (2019), okul öncesi eğitime devam eden 521 çocuk ile gerçekleştirdiği çalışmada, kız çocuklarının sosyal yetkinlik puanlarının, kızgınlık-saldırganlık boyutunda erkek çocuklarının daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğunu belirlemiştir. Peren vd., (2007), 5-6 yaş grubundan 160 çocuğun yer aldığı çalışmada, erkek çocuklarının aşırı hareketlilik düzeylerinin kız akranlarından yüksek olduğunu belirlemiştir. Bir diğer çalışma (Avcı vd., 2019) 4-6 yaş grubundan 432 çocuk ile gerçekleştirilmiş olup, erkek çocukların kızlara göre saldırganlık ve aşırı hareketlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Gür ve meslektaşlarının (2015) çalışmasında, 48-60 ay aralığında yer alan 847 çocuk yer almıştır. Çalışmanın bulgularında, kızların sosyal yetkinlik, erkeklerin ise kızgınlık-saldırganlık puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında eğitim programlarında çocukları kültürün getirmiş olduğu toplumsal cinsiyet algısının dışında yetiştirmeye yardımcı olacak öğelere (uyumlu, işbirlikçi olma gibi özelliklerin erkeklerde de teşvik edilmesi, saldırganlık davranışlarının cinsiyete bağlı olmaksızın kabul edilmez olduğunun vurgulanması gibi) yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan altı akran ilişkisi (olumlu sosyal davranış, korkulu-kaygılı olma, dışlanma, saldırganlık, asosyal davranış, aşırı hareketlilik) değişkeninin tamamında, 4, 5 ve 6 yaş grupları çocuklar arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Tüm akran ilişkisi değişkenlerinde en yüksek puan ortalamaları 4 yaşa, en düşük puan ortalamaları 6 yaşa aittir. Sonuçlar 4 yaş grubu çocuklarda olumlu ve olumsuz akran ilişkileri değişkenlerinin bir arada görülebildiğini düşündürmektedir. Dört yaş grubu çocuklar, diğer yaş gruplarına göre olumlu sosyal davranışları daha çok sergileyebildikleri gibi dışlanma, korkulu-kaygılı olma, saldırganlık, aşırı hareketlilik, asosyal davranış gibi olumsuz akran ilişkileri değişkenlerini de daha sık ortaya koyabilmektedirler. Bu durum, dört yaş grubunda akran gruplarının olgunlaşmaya başlaması, grup oyunlarının düzenli olarak görülebilmeye yönelik önemli ve yoğun deneyim süreçleri ile açıklanabilir (Brotherson, 2009). Nitekim 4 yaş grubunda çocuklar üç yaşa göre daha çok sosyal becerileri kullanmaya başlayacak, grup etkinliklerinde daha çok zaman geçirebileceklerdir (Scott ve Cogburn, 2022). Bu durum, grubu tanıma, gruba alışma sürecinde olumlu ve olumsuz davranışların bir arada yoğun olarak ortaya koymasını açıklayabilir. Bu çalışmada yaş ilerledikçe olumlu ve olumsuz tüm akran ilişkisi değişkenlerinde puan düşüşleri görülmektedir. Bu durum, yaşla birlikte olumsuz davranışların gelişme, öğrenme ve olgunlaşma doğrultusunda azalabileceği ile açıklanabilir (Gülay Ogelman, 2018). Ancak olumlu sosyal davranışlarda da yaşla birlikte düşüş görülmüştür. Olumlu sosyal davranışlardaki düşüş, incelenmesi gereken önemli bir bulgudur. Erten Sarıkaya (2012) 175 okul öncesi dönem çocuğu ile yürüttüğü boylamsal çalışmada, 5-6 yaş grubundaki çocukların sosyal becerilerinin ilk üç ölçüm içerisinde sürekli düşüş olduğu, olumlu sosyal davranışlarda da son ölçümde düşüş kaydedildiği belirlenmiştir. Bu bulgu ile ilgili çocukların yıl içinde akran gruplarının belirginleşmesine karşılık serbest zaman etkinliklerini planlarken öğretmenlerin çocukların gelişen ve değişen akran ilişkileri dinamiklerini yeteri kadar göz önünde bulundurmadığını düşündüğü ifade edilmiştir. Nitekim McClelland ve Morrison (2003) boylamsal çalışmasında bir yıl sonra sosyal becerilerde olumlu yönde gelişme görülmediğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla 6 yaş grubundaki olumlu sosyal davranışların diğer yaş gruplarından düşük düzeyde olması, gelişimsel faktörlerden öte bireysel faktörleri, sınıf yönetimi, akran ilişkileri dinamikleri gibi çeşitli unsurları akla getirmektedir. Salı (2014)'nın araştırması, bu çalışmanın bulgularının bazılarını destekler niteliktedir. Nitekim Salı (2014) 243 çocukla gerçekleştirdiği çalışmasında, 5 yaş grubunda yer alan çocukların 6 yaş grubundaki çocuklara göre daha korkulu kaygılı olma düzeylerinin yüksek olabildiğini ifade etmiştir. Vahedi vd., (2012), 499 çocukla yaptıkları çalışmada, yaş ilerledikçe davranış problemlerinde azalmaların görüldüğünü ifade etmiştir. Yaş ile ilgili bulguları desteklemeyen araştırma bulgularına rastlamak mümkündür. Örnek olarak Uygun ve Kozikoğlu (2019), kızgınlık-saldırganlık, sosyal yetkinlik, anksiyete-içe dönüklük puan ortalamalarında yaşa göre anlamlı farklılığın olmadığını ifade etmişlerdir. Bir diğer örnekte (Gürleyik ve Gözün Kahraman, 2019) akran ilişkilerinin yaşa göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Rydell vd., (2005) 112 çocuk ile gerçekleştirdiği çalışmada, 5 yaş grubundaki çocukların 6 yaşındakilere göre daha düşük düzeyde sosyal davranış sergiledikleri belirtilmiştir. Nitekim Yaşar Ekici (2015) benzer bir bulgu ile 6 yaş

çocuklarının 5 yaşa göre sosyal becerilerinin daha yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Sosyal beceri gelişiminde yaş ile birlikte etkili pek çok değişken bulunduğu (sosyo kültürel düzey, anne baba tutumları, cinsiyet vb.) yaşa göre değişkenlik göstermeyen araştırmalarda farklı değişkenlerin rol oynadığı düşünülmektedir.

Okul türü değişkeniyle ilgili bulgular incelendiğinde, tüm akran ilişkisi değişkenlerinde okul türüne göre farklılık bulunmaktadır. Araştırma kapsamında ele alınan akran ilişkisi değişkeninin tamamında özel anaokulunda eğitim alan çocukların puan ortalamaları, anasınıfı ve bağımsız anaokulunda eğitim alan çocuklara göre daha yüksek olarak belirlenmiştir. Bu durum, özel anaokulunda eğitim alan çocukların olumlu sosyal davranış, korkulu-kaygılı olma, dışlanma, saldırganlık, asosyal davranış, aşırı hareketlilik puan ortalamalarının resmi kurumlar olan anasınıfı ve bağımsız anaokulundaki akranlarına göre daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Altı değişkenin 5'i olumsuz akran ilişkileriyle, 1'i olumlu akran ilişkileriyle ilgilidir. Bu araştırma bulgusunu destekleyen ve 504 çocuğun yer aldığı bir çalışmada (Solak Arabacı ve Demircioğlu, 2019), resmi anaokullarında eğitim alan çocukların özel anaokullarında eğitim alan akranlarına göre daha düşük düzeyde asosyal davranış, aşırı hareketlilik ve saldırganlık, dışlanma ve kaygılı korkulu olma değişkenlerine sahip oldukları belirlenmiştir. Altay ve Güre (2012) 35-75 ay arasındaki 344 çocuğun yer aldığı araştırmalarında, resmi okul öncesi kurumlarındaki çocukların özel okul öncesi kurumlarındaki çocuklara göre daha az saldırgan davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Uluyurt (2012), 720 çocuğun yer aldığı araştırmasında özel okul öncesi eğitim kurumlarındaki çocukların devlete bağlı okul öncesi eğitim kurumlarındaki akranlarına göre daha yüksek düzeyde asosyal, kaygılı korkulu davranışlarla, aşırı hareketlilik gösterebildikleri dışlanma, saldırganlık düzeylerinin de yüksek olabildiği belirlenmiştir. Araştırmalarda görünen okullar arasındaki bu farklılığın, öğretmenlerin mezuniyetleri, kıdem yılları, okulların fiziksel koşulları, sınıf mevcudu gibi farklı değişkenlerden kaynaklı olabileceği ve çocukların akran ilişkilerinde etkili olduğu söylenebilir. Özel anaokulundaki öğretmenlerin kıdem yılları, diğer kurum türündeki öğretmenlere göre daha düşüktür. Araştırmalar kıdem yılının artmasının öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini ve sınıf yönetimi becerilerini olumsuz etkilediğini göstermektedir (Adıgüzel, 2016; İlgar, 2007). Öğretmenlerle ilgili çeşitli özelliklerin elde edilen bulguları açıklayabileceği düşünülmektedir. Ancak okul türüne göre farklılaşan akran ilişkilerini yalnızca öğretmen özellikleri ile açıklamak yeterli olmayacaktır. Sınıf mevcudu, sınıfın büyüklüğü, sınıflarda kaynaştırma çocuğunun olup olmaması, uygulanan program, fiziksel koşullar gibi birçok unsurun akran ilişkilerini etkileyebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada veriler okul öncesi öğretmenlerinden toplandığı için çocukların akran ilişkileri öğretmen algılarına göre değerlendirilmiştir. Farklı okullarda ve yaş gruplarında görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri akran ilişkilerinde olumlu yönleri ortaya koyan alt boyutta kızların, olumsuz yönleri ortaya koyan alt boyutlarda ise erkeklerin daha yüksek puanlar aldığı ortaya koymuştur. Bu durum cinsiyetler arasındaki farklılıktan kaynaklanabileceği gibi toplumda alışlagelmiş olan erkek çocukların daha hareketli, daha rahat, daha saldırgan olabileceği kızların daha uyumlu, sakin olabileceği yönündeki algının bir sonucu mu olduğu incelenmelidir. Okul öncesi öğretmenleri erkek çocuklarının daha hareketli, daha az olumlu sosyal davranış gösterebilecek bir potansiyele sahip olduklarına mı inanmaktadır? Cinsiyet rolleri ile ilgili algılar değerlendirmeleri etkilemiş midir? Nitekim saldırganlıkla ilgili yapılan bazı çalışmalar (Crick vd., 2006; Ostrov ve Keating, 2004; Salmivalli vd., 1997) kız çocuklarının ilişkisel saldırganlıkta erkek çocuklardan daha yüksek puanlar alabildiği yönündedir. Bu çalışmadaki saldırganlık alt boyutu ölçeğinin maddelerinin önemli bir bölümü fiziksel saldırganlıkla ilgilidir. Dolayısıyla sonraki çalışmalarda öğretmen görüşlerinin yanı sıra gözlem, akran görüşü gibi farklı bilgi kaynaklarına başvurulması, fiziksel saldırganlığın yanı sıra ilişkisel saldırganlığın detaylı bir şekilde ele alınması önem taşımaktadır.

Araştırma bulguları ile alan yazında yapılan benzer çalışmaların sonuçlarının benzerlik ve farklılık taşıyabildiği görülmektedir. Bu doğrultuda demografik değişkenlerle ilgili çalışmaların zaman içerisinde yeniden yapılabileceği öngörülebilir. Konu ile ilgili yapılacak olan sonraki çalışmalarda örneklem grupları daha kalabalık ve daha çok okul türüyle (kreşler, kolej anaokulları, uygulama anaokulları vb.) araştırmaların planlanması önem taşımaktadır. Farklı veri toplama teknikleri (sosyometri, gözlem, anne-baba görüşü vb.), değişkenler hakkında farklı bulguları destekleyebilir. Yaş, cinsiyet, okul türü gibi demografik değişkenlerle ilgili yapılan çalışmalarda cinsiyet algısı, genel gelişim özellikleri, okulda uygulanan program, sınıf mevcudu, öğretmen özellikleri gibi ek değişkenlerin ele alınması, sonuçlarla ilgili yorum yapma sürecinde katkılar sunabilecektir.

Etik Kurul İzni

Bu araştırma, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 28.07.2023 tarihli 2023-685 sayılı kararı ile etik ilkelere uygun olduğu beyan edilmiştir.

Yazar Katkısı

Çalışmaya tüm yazarlar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

- Adıgüzel, İ. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Altay, F. B. & Güre, A. (2012). Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.
- Avcı, D., Tan Selçuk, K. & Kaynak, S. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların akran ilişkileri ve belirleyicileri. *Güncel Pediatri*, 17(1), 17-33.
- Aydoğdu, F. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri ile okula uyumları arasındaki ilişkide öz-düzenleme becerilerinin aracılık rolü. *Eğitim ve Bilim*, 47(212), 177-195. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2022.11353>
- Bandura A (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Brotherson, S. (2009). *Young children and the importance of play*. NDSU Extension Service.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Chen, X., Chang, L., Liu, H., & He, Y. (2008). Effects of the peer group on the development of social functioning and academic achievement: A longitudinal study in Chinese children. *Child Development*, 79(2), 235-251. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01123.x>
- Crick, N. R., Ostrov, J. M., Burr, J. E., Cullerton-Sen, C., Jansen-Yeh, E., & Ralston, P. (2006). A longitudinal study of relational and physical aggression in preschool. *Applied Developmental Psychology*, 27, 254-268. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2006.02.006>
- DeLay, D., Zhang, L., Hanish, L. D., Miller, C. F., Fabes, R. A., Martin, C. L., Kochel, K. P., & Updegraff, K. A. (2016). Peer influence on academic performance: A social network analysis of social-emotional intervention effects. *Prevention Science*, 17, 903-913. <https://doi.org/10.1007/s1121-016-0678-8>
- Dinçer, Ç., Tuğba, B., Nergiz, T., Aydın, E., Sinem, İ., & Göktaş, İ. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının kişiler arası problem çözme ve sosyal becerileri ile akran ilişkilerinin değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 882-900. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.49440-478714>
- Elicker, J., Englund, M., & Sroufe, L. A. (2016). *Predicting peer competence and peer relationships in childhood from early parent-child relationships*. Family-Peer Relationships (pp. 77-106). Routledge.
- Erten Sarıkaya, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Ezmeçi, F., Akgül, E., & Akman, B. (2020). Çocukların oyunlarındaki akran etkileşimleri ve ortaya çıkan sorunlarda öğretmen müdahalelerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 67-86. <https://doi.org/10.19171/uefad.543694>
- Gazelle H., & Ladd G. W. (2003). Anxious solitude and peer exclusion: a diathesis-stress model of internalizing trajectories in childhood. *Child Development*, 74, 257-278. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00534>
- Gülay, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gülay, H. (2011). 5-6 yaş grubu çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 1-10.
- Gülay Ogelman, H. (2018). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*. 3. Baskı. Ankara: Eğiten Kitap.
- Gün, R. Ş., & Gültekin Akduman, G. (2022). Okul öncesi çocuklarının psikolojik sağlamlıklarının akran zorbalığı davranışları ile ilişkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20(1), 107-123. <https://doi.org/10.37217/tebd.1019516>
- Gür, Ç., Koçak, N., Demircan, A., Uslu, B. B., Şirin, N. & Şafak, M. (2015). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme durumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(180), 13-23. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2015.4563>
- Gürleyik, S. & Gözün Kahraman, Ö. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarında zihin kuramı ve akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 201-212. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2019055015>
- Gözün Kahraman, Ö., & Derdiyok, Z. S. Gelişim dönemlerine göre çocuklarda davranış problemlerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Early Childhood Education Researches*, 2(3), 1-26.
- Hanish, L. D., Xiao, S. X., Malouf, L. M., Martin, C. L., Goble, P., Fabes, R. A., DeLay, D., & Bryce, C. (2023). The Benefits of Buddies: Strategically pairing preschoolers with other-gender classmates promotes positive peer interactions. *Early Education and Development*, 34(5), 1011-1025. <https://doi.org/10.1080/10409289.2022.2090773>
- İlgar, L. (2007). *İlköğretim öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri üzerine bir araştırma*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Karasar, N. (2015). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (19. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ladd, G. W. and Profilet, S. M. 1996. The Child Behavior Scale: A Teacher-Report Measure of Young Children's Aggressive, Withdrawn, and Prosocial Behaviors. *Developmental Psychology*, 32(6), 1008-1024. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.32.6.1008>

- Lecce, S., Bianco, F., & Ronchi, L. (2019). Executive function in the school context: The role of peer relationships. *Infant and Child Development*, 29(1), e2151. <https://doi.org/10.1002/icd.2151>
- Li, L., Peng, Z., Lu, L., Liao, H., & Li, H. (2020). Peer relationships, self-efficacy, academic motivation, and mathematics achievement in Zhuang adolescents: A moderated mediation model. *Children and Youth Services*, 118, 105358. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105358>
- Ostrov, J. M. & Keating, C.F. (2004). Gender differences in preschool aggression during free play and structured interactions. An observational study *Social Development*, 13(2), 255-277. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2004.000266.x>
- McClelland, M. M. & Morrison, F. J. (2003). The emergence of learning-related social skills in preschool children, *Early Childhood Research Quarterly*, 18(2), 206-224. [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(03\)00026-7](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(03)00026-7)
- Pazarbaşı, H., & Esin Cantez, K. (2019). Anaokuluna devam eden 66 ayını doldurmuş çocukların öz düzenleme becerileri ile akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 267-283. <https://doi.org/10.21733/ibad.624687>
- Peren, S., Stadelmann, S., Wyl, A.V. & Klitzing, K.V. (2007). Pathways of behavioral and emotional symptoms in kindergarden children: What is the role of prosocial behaviour? *European Child Adolescent Psychiatry*, 16(4), 209-214. <https://doi.org/10.1007/s00787-006-0588-6>
- Rose, A. J., & Rudolph, K. D. (2006). A review of sex differences in peer relationship processes: potential trade-offs for the emotional and behavioral development of girls and boys. *Psychological Bulletin*, 132(1), 98-131. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.132.1.98>
- Rubin, K. H., Bukowski, W. M., & Parker, J. G. (2006). *Peer interactions, relationships, and groups*. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology* (6th ed.). Social, emotional, and personality development (pp. 571-645). New York, US: Wiley.
- Rydell, A., Bohlin, G., & Thorell, L. B. (2005). Representations of attachment to parents and shyness as predictors of children's relationships with teachers and peer competence in preschool. *Attachment & Human Development*, 7, 187-204. <https://doi.org/10.1080/14616730500134282>
- Salı, G. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 195-216. <https://doi.org/10.14812/cufej.2014.020>
- Salmivalli, C., Huttunen, A. & Lagerspetz, K. M. J. (1997). Peer networks and bullying in schools. *Scandinavian Journal of Psychology*, 38(4), 305-312. <https://doi.org/10.1111/1467-9450.00040>
- Shin, K. M., Cho, S. M., Shin, Y. M., & Park, K. S. (2016). Effects of early childhood peer relationships on adolescent mental health: A 6-to 8-year follow-up study in South Korea. *Psychiatry Investigation*, 13(4), 383. <https://doi.org/10.4306/pi.2016.13.4.383>
- Scott H. K., & Cogburn M. (2022). *Peer Play*. StatPearls Publishing; 2023 Jan-. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK513223/>
- Solak Arabacı, M. & Demircioğlu, H. (2019). 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkilerinin incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(6), 205-221. <https://doi.org/10.31461/ybpd.611507>
- Sönmez, K., & Ahmetoğlu, E. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının mizaçları ile akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doktora tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Stenseng, F., Belsky, J., Skalicka, V., & Wichstrøm, L. (2015). Social exclusion predicts impaired self-regulation: A 2-year longitudinal panel study including the transition from preschool to school. *Journal of Personality*, 83, 212-220. <https://doi.org/10.1111/jopy.12096>
- Swit, C. S., Harty, S. C., & Pascoe, S. (2023). Relational and physical aggression in preschool-age children: Associations with teacher, parent, sibling, and peer relationship quality. *Aggressive Behavior*. 50(1), 1-12. <https://doi.org/10.1002/ab.22115>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston, Pearson.
- Tanrikulu, İ., Özdiñç, N. K., & Besnili, Z. N. (2021). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı ve okul yapısı ile ilgili değişkenlerin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 857-873. <https://doi.org/10.17556/erziefd.875930>
- Uluyurt, F. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5- 6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri*. (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Uygun, N. & Kozikoğlu, İ. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun davranışlarının incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(2), 787-817. <https://doi.org/10.18039/ajesi.582075>
- Vahedi, S., Farrokhi, F., & Farajian, F. (2012). Social competence and behavior problems in preschool children. *Iranian Journal of Psychiatry*, 7(3), 126.
- Wang, Y. L., Kajamies, A., Hurme, T. R. & Palonen, T. (2021). Together with my playmates: preschoolers' peer relationships and interactions in small group settings. *Learning, Culture and Social Interaction*. 30, Part A, 100531. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2021.100531>
- Willcutt, E. G., Doyle, A. E., Nigg, J. T., Faraone, S. V., & Pennington, B. F. (2005). Validity of the executive function theory of attention-deficit/hyperactivity disorder: a meta-analytic review. *Biological psychiatry*, 57(11), 1336-1346. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2005.02.006>

- Yaşar Ekici, F. (2015). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerileri ile aile özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 14.
- Yıldırım, Z. (2022). *Oyun temelli öğrenmenin okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Extended Abstract

Peer relationships are interaction processes involving positive and/or negative experiences between people of similar age groups and developmental levels. Peer relationships are a continuous social process that starts from the first years of life (Gülay, 2011). Peer relationships in the preschool period are important with their short and long-term effects. It is stated that young children who experience various problems with their peers may experience adaptation problems in the following years (Shin et al., 2016).

Purpose

The aim of the study is to examine the peer relationship variables (prosocial behavior, fearful anxious behavior, exclusion, aggression, asocial behavior, and hyperactivity) of preschool children in current living conditions in terms of some demographic variables (gender, age, and school type). The sub-objectives of the study are as follows:

1. Do children's peer relationship variables differ statistically significantly according to their gender in current living conditions?
2. Do children's peer relationship variables differ statistically significantly according to their age groups in current living conditions?
3. Do children's peer relationship variables differ statistically significantly according to school types in current living conditions?

The sample group of the study included a total of 357 children (174 girls and 183 boys) between the ages of 4 and 6, attending three different types of schools (private kindergarten, kindergarten attached to primary school, and independent kindergarten).

Research Method

Descriptive survey model was used in the study. As data collection tools, a personal information form including demographic information such as gender, age, school type, and the Ladd and Profilet Child Behavior Scale, the Turkish adaptation of which was conducted by Gülay (2008), was used to reveal the characteristics of the study group, to get to know the group better, and to collect personal information that may have an impact on the study.

Before starting the data collection process, permission was obtained from the ethics committee of Ondokuz Mayıs University. After obtaining permission from the ethics committee, the teachers were interviewed and informed about the scale. The scale was completed by the teachers for each child, and the data obtained were analyzed by the researchers.

In the data analysis, Skewness and Kurtosis values were examined to check the normality of the data, and since the data were normally distributed, One-Way Analysis of Variance (ANOVA) technique and t-test were used as parametric tests. In addition, Bonferroni, one of the post-hoc techniques, was applied to determine the differences between the groups.

Results

According to the results of the study, a significant difference was found between genders in the sub-dimensions of hyperactivity and aggression. In the hyperactivity and aggression sub-dimensions, the mean scores of boys were higher than their girl peers. Of the six peer relationship variables in the study (prosocial behavior, fearful anxious behavior, exclusion, aggression, asocial behavior, and hyperactivity), two of them (hyperactivity, and aggression) differed between genders, while four of them did not differ significantly. However, when the data obtained were analyzed, it was seen that the mean scores of boys were higher than those of girls in hyperactivity and aggression levels.

In all of the six peer relationship variables in the study (prosocial behavior, fearful anxious behavior, exclusion, aggression, asocial behavior, and hyperactivity), a significant difference was found between children in the four, five and six age groups. In all peer relationship variables, the highest mean scores belonged to 4-year-olds and the lowest mean scores belonged to 6-year-olds. This can be explained by the fact that peer groups begin to mature in the four-year-old age group, and important and intensive experience processes for regular group play (Brotherson, 2009). As a matter of fact, at the age of four, children will start to use social skills more than at the age of three and will be able to spend more time in group activities (Scott & Cogburn, 2022).

When the findings related to the school type variable were analyzed, there was a difference in all peer relationship variables according to school type. Across all peer relationship variables considered in the research, children attending private kindergartens were determined to have higher average scores compared to those attending kindergarten attached to primary schools and independent kindergartens. This indicates that the mean scores of children attending private kindergartens were higher in prosocial behavior, fearful-anxious behavior, exclusion, aggression, asocial behavior, and hyperactivity compared to their peers in kindergartens attached to primary schools and independent kindergartens, which are public institutions. The prosocial behavior scores of kindergarten children attached to primary schools were higher than those of children attending independent kindergartens ($p < 0.05$). The anxious fearful behavior scores and hyperactivity scores of children attending independent kindergartens were higher

than the anxious fearful behavior scores and hyperactivity scores of children kindergarten attached to primary schools ($p < 0.05$). Of the six variables, five were related to negative peer relations and one was related to positive peer relations. This difference suggests that different variables such as teachers' graduation, years of seniority, physical conditions of schools, and class size may be effective in children's peer relations.

Discussion, Conclusion and Suggestions

It is seen that the findings of the research and the results of similar studies conducted in the literature may have similarities and differences. In this direction, it can be predicted that studies on demographic variables can be conducted again over time. In future studies on this subject, it is important to plan studies with larger sample groups and more school types (kindergartens, college kindergartens, practice kindergartens, etc.). Different data collection techniques (e.g., sociometry, observation, and parental opinion) may support different findings about variables. In studies conducted on demographic variables such as age, gender, and school type, addressing additional variables such as gender perception, general developmental characteristics, programs implemented at school, class size, and teacher characteristics may contribute to the process of interpreting the results.